

גוגל חלון

מומחי מס: "בחול" שוכב המון-המון כסף של ישראלים"

4 מומחי מס בכירים - עוה"ד פנחס רובין ומשה שקל, רוה"ח ג'קי מצא ונדב הכהן - מייצעים לנתניהו ושטייניץ איך לסגור הבור בתקציב ולמלא קופת המדינה בלי להנחית גזירות כואבות על מעמד הביניים והשכבות החלשות ■ פרויקט מיוחד

אלה לוי-יוניב 7/9/12

בשבוע שעבר כינס "גלובס", סביב שולחן אחד, 4 מומחי מיסוי מובילים - עו"ד **משה שקל**, עו"ד **פנחס רובין**, רו"ח ומשפטן **ג'קי מצא** ורו"ח **נדב הכהן** - כדי לסכם את שנת המס.

ב**חלקו הראשון** של פרויקט המיסוי המיוחד, מתחן המומחים ביקורת חריפה על מדיניות הזיגזג של ראש הממשלה בנימין נתניהו ושל שר האוצר יובל שטייניץ בתחום הפיסקאלי ("שדוחפת להאטה במשק ולהגדלת המיטות"); הסבירו מדוע העלאת המע"מ באחוז אחד היא מכה קשה לשכבות החלשות, וטענו כי חייבים לשנות את סדרי העדיפויות במדינה, ובין היתר להזיז משהו בתקציב הביטחון ("אין עוד פרות קדושות"), במקום להעלות עוד ועוד מסים.

כעת, **בחלקו השני** של הפרויקט, מחלקים המומחים מספר עצות לרה"מ ולשר האוצר - איך ניתן להכניס כסף לקופת המדינה ולסגור את הבור בתקציב, בלי לפגוע בשכבות החלשות ובמעמד הביניים.

רגע לפני שהם מעלים את הצעותיהם על שולחן הדיונים אומר רו"ח ג'קי מצא, לשעבר מנהל רשות המסים, לקולגות סביב השולחן: "יש דברים שהמדינה נמנעת מלעשות, ואני לא מצליח להבין למה. לא הצלחתי להבין למה כשהייתי מנהל רשות המסים, והיום כשאני בחוץ אני לא מבין כפליים למה".

ועו"ד פנחס רובין (בחוש ההומור הידוע שלו ובחיוך רחב) משיב לו: "גם כשהיית מנהל רשות המסים היו דברים שלא עשית או כן עשית, שאני לא הצלחתי להבין למה".

1. לחזק את רשות המסים ולהילחם בהון השחור

רו"ח ג'קי מצא פותח את הדיון בפתרונות לשיפור המצב הכלכלי בארץ בסוג של משל: "למדינת ישראל יש מנוה פנטסטית ביד, מנוה לייצור כסף. אלא שהממשלה או האוצר מנסים לקמץ בהוצאות החשמל של המכונה שמייצרת כסף, אז היא לא עובדת בכוחות המלאים שלה. שום איש עסקים בעולם, שאם הייתה לו מכונה לייצור כסף, לא היה מקמץ בהוצאות החשמל".

- מהו הנמשל במכונה שאתה מדבר עליה?

מצא: "המכונה הזאת נקראת 'רשות המסים' והעובדים שלה או העובדים הפוטנציאליים שלה - מאות מפקחים שאפשר לגייס היום לטיפול בהון השחור - זה החשמל. כל מפקח שעלות שכרו יחסית נמוכה, יכול להביא הרבה מאוד כסף למדינה, ודווקא מהאוכלוסיות שלא משלמות היום מס, שנמצאות באזורים של ההון השחור".

מצא מבהיר, כי בשיקולי עלות-מול-תועלת בפתרון הזה, הכף נוטה "בגדול" לכיוון התועלת. "מצד אחד, מגייסים כוח-אדם מקצועי ומשכיל, ומצד שני, אלה אותם אנשים שהעלות שלהם הפוכת להיות שאלות מול התמורה הממשית שהם יביאו. הכסף יבוא לא מהטלת מסים או גביית מסים נוספים מאותן אוכלוסיות שכבר משלמות מסים, אלא מאוכלוסיות אחרות שמייצרות הון שחור". בנוסף, "זה יחזק את המלחמה המתנהלת היום במשפחות הפשע באמצעים כלכליים ובחניקת מקור החמצן שלהם".

גם עו"ד משה שקל מסכים שהפתרון הראשון צריך להיות הגברת המאבק בהון השחור. "שוכחים כי מתנהלת פה תת-כלכלה בתוך כלכלה. כולנו נתקלנו בשאלה 'חצה לשלם מזומן בתמורה להנחה?' כמעט כל בעלי המקצועות מנהלים בארץ משק שלם מחוץ לעולם המס.

"בעלות נמוכה יחסית, בלי לשנות מילה בספר החוקים, עם הכשרת כמה מאות עובדים, אפשר למצוא המון הון שחור שמתנהל בארץ, לפני שהוא יוצא בהעברות או דרך בנקים פיראטיים או במזודות לחו"ל - כך שאחרי זה צריכים לעשות הוראת-שעה 'גיליו מרצון' שבשלב להלבין אותו. נמצא פה המון כסף שיכול לחסוך הרבה מס לשאר הציבור".

הצ'ק שירתיע את הגוברים בשחור

אבל לא כולם כל-כך אופטימיים. לדברי עו"ד פנחס רובין, כל פעם שחסר כסף בקופה מדברים על מלחמה בהון השחור, אך אין לכך משמעות אמיתית. "זו אמירה שחוזרת על עצמה עוד מימי ארוחו שמרון הכהן, שעמד בראש ועדה לטיפול בהון השחור והפשע המאורגן. כל פעם נשחש לנו בעיות וחסר לחול"ל - כך שאחרי על הון שחור. צריך אכן להילחם מלחמה חריפה בהון השחור, כולם מנסים ומצליחים מעט, וכנראה גם נמשיך להצליח מעט. חבל שכך, אבל אני לא רואה את הפתרונות בהגדלת כוח-האדם ובחיפוש נותני השירותים שמציעים לנו לשלם להם בשחור. עובדה שלא הצלחנו עד היום".

תחת זאת, מציע רובין פתרון יצירתי-חדשני-משהו לצמצום ההון השחור העתידי - שינוי הרגליו של הצרכן מקבל השירות, ולא של נותן השירות. לדבריו, "אפשר למנוע או לנטרל במידה מסוימת הון שחור עתידי, על-ידי כך שנאסור באופן טכני על תשלומים במזומן", והוא מסביר את מהות ההצעה: "צריך לקבוע שכל התשלומים לבעלי מקצוע ייעשו באמצעי שמתעד את הפעולה. כלומר, איסור לשלם במזומן לנותני שירותים. מדובר באיסור שיוטל על המשלם וגם על המקבל, כמו שיש היום. כל מי שמשלם לשרברב, לחשמלאי, לטכנאי המחשב וכדומה, חייב לשלם לו בצ'ק שאיננו צ'ק עצמי. זאת הוראה פשוטה, טכנית, שתהפוך את ישראל למשק שעובד דרך העברות כספיות רשומות. זה ירתיע מאוד את המשלמים בשחור".

נשלם במזומן רק לקנות גלידה

- איך תאכוף את זה? העסקאות הללו נעשות בבתים, ללא פיקוח עליהן.

רובין: "זה קל מאוד. אם תהיה הוראת חוק כזאת שהציבור יהיה מודע לה, אף אחד לא ישלם עוד במזומן. רוב האזרחים מציינים לחוק, היום מותר לשלם במזומן ולא חייבים לבקש חשבונית. מותר לנותן השירות לקבל מזומן, אבל הוא צריך לדווח. ההבדל בין המצב הזה להצעה שלי הוא של שמיים וארץ. מה הבעיה שנשלם בצ'ק? זה כל-כך פשוט".

עו"ד משה שקל לא השתכנע. "הרי גם אחרי החוק, נותן השירות יציע לך 'שלם במזומן ואעשה לך 10% הנחה'".

רובין: "99% מאלה שהיום משלמים במזומן ישלמו אחרי החוק בצ'ק. זה חינוך מאוד פשוט של הציבור. זו דרך נהדרת למגר הון שחור על-ידי הטלת חובה על המשלם לשלם במכשיר פיננסי שיש בו בילט-אין רקורד, רישום. זה מנטרל מיד את החשיפה להון השחור העתידי, ונשתמש במזומן רק כדי לקנות גלידה וגרעינים בקיוסק, ולא יותר מזה. אפשר למשל לקבוע תקרה, שמתר לשלם במזומן עד 10 שקלים".

- וכמה כסף זה יכניס לקופת המדינה?

"אין לי אומדן כמה כספים מתגלגלים בשווקים האלה. לאף אחד אין, אבל כולם מדברים על סכומים שנעים בין מיליונים, במקרה הטוב, עד מאות-מיליונים, במקרה הרע. מורים פרטים, שרברבים, חשמלאים, מוסקניקים וכל מיני נותני שירותים - כל המאגר העסקי הזה, או 99% ממנו, יומגר מבחינת ההון השחור כהרף-עין".

עו"ד שקל עדיין סקפטי. לדעתו "שום דבר לא יומגר כהרף-עין". אבל בעיני רו"ח נדב הכהן הרעיון נראה מוצלח. "לדעתי, נגיע לשם בלי קשר לענייני המס והון שחור. העולם הולך לקראת הכיוון הזה של כסף אלקטרוני. זה יהיה הסטנדרט".

ומצא מסכם: "אני לא יודע אם אני בעד או נגד, אבל זו הצעה מאוד מסקרנת וצריך לבחון אותה".

2. להכשיר הכנסות לא מדווחות בחול"

מדיונים על מה שקורה בארץ, מפנים המומחים את מבטם אל מעבר לים. שם, הם אומרים, טמונים פתרונות נוספים לסגירת הגירעון בתקציב.

רו"ח נדב הכהן: "אפשר למלא את הקופה באופן חכם בלי לפגוע פגיעה קשה, לא בכלכלה ולא במשלמי המס הקיימים, אם מכניסים לסל חלק מההכנסות של תושבי ישראל בחול", שכיום נופלות בין הכיסאות. הטלת המס הפרסונלית, הייתה רפורמה צודקת, אבל נראה שהאפקטיביות שלה והדרך שבה הוטל המס על הכנסות בחול", במיוחד על יחידים תושבי ישראל, הן מסורבלות ועתירות עלויות וקש"י דיווח.

"חלק גדול מאותם נישומים לא מבינים בענייני מס כמו שצריך, לא שולטים בהכנסות שלהם בחול", ואין להם יכולת לקבל את המידע בזמן. השיטה הקיימת מפספסת אותם, מקשה וגם מרתיעה. וישנם גם אנשים שלא מדווחים במודע".

הפתרון, כך הכהן, "טמון בהחלת מסלול אלטרנטיבי, שלפיו יוטל מס בישראל בשיעור קצוב, לא גבוה, בין 10% ל-15%, על יחידים שמדווחים על הכנסות בחול", ללא ניכוי הוצאות וללא זיכוי במס ששולם בחול". מי שרוצה להמשיך בשיטה הקיימת, עם שיעורים רגילים וזיכויים וניכויים, בבקשה. אבל יהיה גם מסלול מס אלטרנטיבי, שקיים אגב לגבי הכנסות מהשכרת נכס מקרקעין בחול". כך, יותר אנשים ידווחו בישראל על הכנסות בחול", כי יהיה להם תמריץ, וזה יתבטא בהכנסות לקופת המדינה".

הפעם עו"ד רובין מצנן את ההתלהבות. "איני רואה במסלול אלטרנטיבי כזה רבותא גדולה. אני לא רואה גם סיבה מדוע אנחנו צריכים להעדיף הכנסה חייבת בישראל של אלה שהולכים ומפיקים אותה בחול", לעומת הכנסה שמפיקים בישראל. זה בעצם ידרבן אנשים לצאת לחול"ל ולא להפיק הכנסה בישראל. אני לא מבין את זה, ואני לא רוצה לתת פרס לכאלה. אני גם לא חושב שזה משמעותי מבחינת הכנסות המדינה. אלה דברים שהם בשולי ההכנסות של המדינה, שאני לא רואה בהם איזושהי בשורה או פתרון ממשי למצוקה התקציבית".

כספי ירושות בחול"

בהיעדר הסכמה, מניח רו"ח הכהן על שולחן הדיונים הצעה נוספת לפתרון הגירעון באמצעות פזילה לכסף בחול". "רעיון נוסף הוא לשנות את המסלול של 'גיליו מרצון' שקיים היום, שהוא כבד ומוסרבל ולא מביא את התוצאות הרצויות".

נוהל "גיליו מרצון" בנוסחו האחרון, שהיה בתוקף עד יום לאחר יום הכיפורים (27 בספטמבר 2012), מאפשר לנישומים להגיש את הבקשה לגילוי נכסיהם וכספיהם בחול"ל שעליהם לא דיווחו עד כה, באופן אנונימי; לקבל את אישור רשות המסים לגבי שיעור המס שישולם, ורק אז לגלות את שמם ולהיכנס להליך גילוי מרצון מלא.

הכהן: "זה לא עושה את העבודה. בעיניי, יש מקום למהלך שגם יתן תשובה לצרכים התקציביים וגם יאפשר לאנשים בעלי סכומים גדולים בחול"ל להכשיר אותם. ניתן לעשות זאת באמצעות מתן אפשרות לנישומים לשלם מס קצוב, חד-פעמי, בשיעור אחיד, בין 10% ל-15% על סכום שהם רוצים להכשיר ולדווח עליו, לא בלי הגבלה, נאמר עד 4 מיליון שקל - ואז לפתוח דף חדש. זה מהלך ידידות, שיביא הרבה כסף למדינה. להערכתי, יש עשרות-אלפי ישראלים עם סכומים של 200-300 אלף דולר בחול", וגם כאלה עם כמה מיליונים ואף יותר, ברוב המקרים כספי ירושות, שלא משולם עליהם מס".

להערכת הכהן, מהלך כזה יכניס "מאות-מיליונים, אולי אפילו יותר, לקופת המדינה. אם כל אחד מאותם עשרות-אלפי ישראלים ואולי קצת יותר, ידווח וישלם בין 10% ל-15% מס - מדובר בסכומים משמעותיים ביותר, וזה יאפשר להם בהמשך לדווח על ההכנסה ולשלם מס קצוב. זה יהיה שינוי אסטרוטגי ולא טקטי".

עו"ד שקל מצטרף להצעה. "אפשר היה לחסוך חלק לא מבוטל מהעלאות המסים ברפורמות ובעיקר העלאות המסים העקיפים, אם היו הולכים לכיוון ההכנסות מההון בחול", והצלת הניסיונות הלא מוצלחים של המדינה לעודד ישראלים לעשות הלבנות להון ששוכב בחול". אני מסכים עם נדב. שוכב בחול"ל המון-המון-המון כסף, אבל שתי היזמות של 'הגיליו מרצון' שהוחלו, לא הביאו את התוצאות המקוות. מספר הפניות שנעשו לרשות המסים לאחר הוראות הביצוע של 'הגיליו מרצון' נאמד במאות בודדות".

לדברי שקל, "יש עשרות-אלפי ישראלים שלהם הון ששוכב בחול"ל. לא רק כספי תנתנות וירושות. שוכבים שם כל מיני סוגי כספים מכל מיני מקומות, חלקם כספים שהועברו במזודות מהארץ ואלף ואחד דברים. אני מבין למה לא עשו זאת עד כעשיו, אבל בעת מצוקה כשהמדינה אומרת 'חסר לי כסף', זה הזמן לעשות הוראת שעה שתאפשר לכל הישראלים, בלי אבחנה בין סכומים של 4 מיליון, מיליון או עשרה מיליון, לבצע הלבנת הון.

"צריך לקבוע שני מסלולים קצרים ומהירים לעשות הלבנת הון באופן גורף. לעשות משהו קל, פשוט להבנה, שאיפשר לישראלים לשלם בין 10%-20% מס, תלוי מה מקור ההון, עם תצהיר קצר, ובכך להלבין את כל ההון שלהם".

אולם רובין ניצב כאן שוב בעמדת השומר בשער. "אנחנו מדברים על הלבנה וחנינה - שניהם פסולים בעיניי. יש איזשהו גבול, קו אדום, שלא עוברים. חצונו אותו מספר פעמים, ולא עוד. העולם אינו הולך בכיוון הזה, שאחרי כן-לפחות נעצור הלבנות. אני לא הייתי נוטח חנינה גורפת ואולי בכלל בכלל, למה, שילמי הון, שאחור-כך בוחרים להלבינו. אמת! אנחנו עושים חנינה ואטולוא מהחוק והמריציונות של החוק, ונותנים פרס לרשעים. יש גם ערכים במשפט הכלכלה, שלא צריך לבטל אותם".

3. לבטל פטורים והטבות מס

נושא ה"פרס" לרשעים, מעלה אצל עו"ד שקל רעיון לפתרון אחר: לשלול "פרסי מס" שניתנים כיום ללא הצדקה לנישומים שונים. "פטור ממס שבח על דירות מגורים זה אחד הדברים שאלהים יודע למה הוא בחוק. אני פשוט לא מבין למה נתנו פטור לאנשים המחזיקים יותר מדירה אחת? בנו פה מסלול ארכאי לפטורים ממס על דירות, למי שמחזיק שתי דירות, עשרות או מאות דירות, כולל תושבי חוץ. מצאו לבעלי דירות מנוף פיננסי, פטור ממס לעולמי-עד, ואני לא יודע למה. בעבר הוגשה הצעת חוק נכונה וראויה, שהפטור יחול רק על דירה אחת, אך היא נדחתה מסיבות לא פיסקאליות".

בחוק מס שבח מעוגנים שני מסלולי פטור על דירות מגורים. מסלול ראשון מעניק פטור ממס על דירה יחידה; והמסלול השני קובע כי כל אדם זכאי לפטור ממס שבח אחת ל-4 שנים עבור דירה אחת שמכר, גם אם הוא בעלים של דירות נוספות. נוסף לפטור הניתן על מכירת דירה פעם בארבע שנים, ניתנו פטורים נוספים על מכירת דירות מגורים בשנים 2011-2012, כותריץ לבעלי דירות להוציאן לשוק.

לדברי שקל, הימנעות הממשלה מביטול הפטור של מס שבח על מכירת דירה אחת לארבע שנים לא ברורה. "בוכים שאין כסף, שלא גובים מספיק מסים, שאין תקציב. אז בבקשה תלנו לעולם דירות המגורים, תנו לכל משפחה פטור על דירה אחת בלבד, על אותה תקופה, ויהיה לכם המון כסף. למה לתת לאדם פטור על מאה דירות? למה לתת העדפה להשקעה פיננסית א", על פני השקעות פיננסיות אחרות? לא ברור".

רו"ח מצא מסכים, אך מציע פתרון שונה במקצת. "צריך ונכון להטיל מס שבח, מס על הרווח, על דירות יוקרה ודירות מפוארות. משה התייחס לשיטת גביית יחיד, אבל אפשר לנסות להציע מודל אחר. למשל, פטור ממס עד 1.5 מיליון דולר.

זה בהחלט סכום ראוי, שמעליו, על החלק העודף, צריך לגבות מס שבח. זה כמעט האזור היחיד שהיום לא ממוסה. נתקלנו לאחרונה בפרסומים על אנשים שמכרו דירות בעשרות-מיליוני שקלים וברווח של 10 מיליון שקל ומעלה. אני לא חושב שזה נכון שהם יזכו לפטור ממס או למתנה כל-כך נדיבה מהמדינה. זה פתרון שיכול להביא מאות-מיליוני שקלים לקופה".

הפטור מדירת מגורים אינו היחיד שהמומחים מציעים להעביר מהעולם. גם הפטור ממע"מ באילת נמצא על הכוונת שלהם. שקל: "בכלל לא הרגשתי אותו כצרכן. אבל קנינו 'מול הים', שחסתבר שהוא הקניון הכי עשיר בארץ, הרגיש אותו טוב מאוד".

פטורים נוספים והטבות לכל מיני סקטורים שהמומחים מציעים לבטל: מע"מ בשיעור אפס על כל הפירות והירקות ועל שירותי תיירות; הטבות מס ליישובי-ספר ביהודה ושומרון (נקודות זיכוי) ועוד.

לסיכום, הם אומרים פה אחד כמעט, "יש הרבה מאיפה לקחת בלי להעלות מסים ישירים או את המע"מ".

מע"מ דיפרנציאלי - בעד ונגד: "עלויות להתפתח תופעות לא בריאות"

המחלוקת סביב הנחיצות של החלת מע"מ דיפרנציאלי בישראל מצויה כיום בעיצומה. רשות המסים, בגיבוי משרד האוצר, מתנגדת להחלת מע"מ לא אחיד, אך מומחי המס עדיין מתלבטים.

עו"ד משה שקל: "לא ברור לי למה לא להקל, ולו במעט, את האי-צדק האינרנטי שקיים בהטלת מע"מ שהוא מס רגרסיבי, באמצעות מע"מ מופחת או פטור ממע"מ על מוצרי יסוד בסיסיים. רצוי שיהיה סל בסיסי, שאותו צורכת בעיקר משפחות מהמעמד הנמוך יותר, ומהווה נתח הרבה יותר גדול בסל שלהן ומוצרי יסוד אחרים, שיהיו פטורים ממע"מ. למה לא? ומנגד, על מוצרים אחרים שיעילו את שיעור המע"מ, לא ל-17%, אלא ל-19%".

רו"ח ג'קי מצא: "במספר נסיעות שקיימתי לחול"ל במסגרת תפקידי כמנהל המסים, ניסיון ללמוד על שיטות המיסוי הנהוגות בעולם. הקנאות המשמעותיות שהיו למדינות אחרות בישראל היו בתחום ניכוי המס ובתחום המע"מ האחד. הפשטות במע"מ האחד וחוסר הצורך בלהשקיע כל-כך הרבה אנרגיות בלאבחן את הדיפרנציאליות בין פריט כזה לפריט אחר בשיעור המע"מ הם מושא לקנאה. במצב הזה, נחסכת מאיתנו כמות גדולה של אנרגיה.

"אבל אם מאוד מתעקשים לחפש את הטיפול במיסוי בהקשר החברתי, דרך המע"מ הדיפרנציאלי, שום דבר לא יקרה למי שרוכש דירה חדשה ב-20 מיליון שקל, אם יוטל עליו אחוז נוסף של מע"מ".

רו"ח נדב הכהן: "אם יהו הבדלים בשיעורי המע"מ, עלולות להתפתח תופעות לא בריאות, גם מבחינת תכנוני מס, גם מבחינות של אי-אדאות ושטחים אפורים, ויהיה בזה גם חוסר צדק יחסי, כי יהיה מי שיגיד, ובצדק, שלחם לאדם מסוים זה מוצר בסיסי אבל למישהו אחר שיעורי ריטימיקה הם מוצר יסוד".

עו"ד פנחס רובין: "אני מאוד מתנגד למע"מ דיפרנציאלי. הוא יפגום בפשטות וביעילות בגביית המע"מ, שזאת כל גדולתו. במע"מ דיפרנציאלי ייצא שכרנו בהפסדנו, וזה עלול להיות בכייה לזרות וקלקול פשטותו היחסית של חוק מע"מ".